

5. UNITATEAREN IBILBIDE DIDAKTIKOA

5. UNITATEAREN IBILBIDE DIDAKTIKOA

IRTEERA BIRTUALA: DESAGERTURIKO HAINBAT LANTEGI ERAIKINEN KOKAPENEN BILA.

Azken urteotan lantegi asko desagertu dira Arrasaten. Ibilbide didaktiko honen bidez gogora ekarriko ditugu lehen zeuden tokitik desagertu diren hainbat enpresa, eta ortofotoaren bidez saiaturko gara ibilbide didaktikoa egiten eta enpresak kokatzen.

1.- "ALTUNA, MENDIZABAL Y CIA" "TIJERAS". "Altuna, Mendizabal y Cia" enpresa artaziak egiteko lantegia zen. Artaziak egiten zituzten beste enpresa batzuentzat forja estanpatua egiten zuen eta propio berak ere artaziak egiten zituen. XX. mendearen lehendabiziko mendearen erdialdean Gipuzkoan (Eibar, Mutriku, Deba, Bergara, Irun) artaziak egiten zituzten enpresak zeuden eta Arrasaten enpresa hau 1944az geroztik behintzat artaziak egiten zituen eta desagertu arte, 1980ko hamarkadaren hasieran, jarduera horretan izan zen. Azken urteotan "Altuna, Garay y Cia" enpresa bihurtu zen.

2.- ABC. Arzamendi, Berecibar y Cía enpresa 1931n sortu zen. Enpresa horretako hainbat bazkide "Ugarte y Cia"tik zetozen, eta, horregatik, sarrailagintzaren merkatua ederki ezagutzen zuten, jarduera horretan aritu ziren. Bere sortzaileen akronikotzat ABC ezaguna zen herrian eta gaur den Arimazubi (Arrasate pasealekua) izan zen, joan zen mendeko 1980ko hamarkadaren hasiera arte.

3.- POLMETASA. Kimika arloan (hauts metalikoak) eta automobilgintzarako produktuen arloan aritzen den enpresa da. San Andres auzoan 2008. artean kokatuta, baina gero Uribarri auzora (Ibarretagain baserriaren aurrean) aldatu zuen lantegia.

4.- MOLDCAM (Utillajes URIBESALGO, SA).

Uribesalgo enpresariaren eskutik enpresa esanguratsua izan da Arrastan. San Andres auzoan kokatuta Geroago Moldcam enpresa bihurtu zen eta 2009 zein 2010 urteetan, enpresak jarduera bertan behera utzi nahi zuela, langileekin lan gatazka eragin zuen eta prozesu luze baten ondorioz enpresak itxi egin zituen ateak.

5.- ESKATU, SA (Estirado y Calibrado de Tubo S.A). 1954an sortu zuten enpresa San Andres auzoan zegoen, Etxaluze baserriaren aldamenean (Super BMren inguruan) zegoen, errekaen beste aldean. Alde horretan Hirigintza birmoldaketak egin ziren eta enpresa joan zen hortik, eta egun Araban jarraitzen du bere jarduerarekin.

6.- UNION CERRAJERA. 1906. Lantegi honi buruz informazio zabala dago aurreko kapituluetan. Lehen herriaren erdian garatzen zuen bere jarduera, baina gaur ez da gelditzen haren instalazioen arrastorik.

7.- RONEO. Union Cerrajera SAK hitzarmen bat sinatu zuen 1926an Ingalaterrako Roneo enpresarekin eta estatuan altzairuzko altzariak egiten zituen lehendabiziko lantegia sortu zuten. Musakola auzoan kokatu zuten lantegia, bi sailetan banatuta: batean altzairuzko altzariak eta bestean inprimategiko gauzak. Geroago, Garibai etorbidearen alde batean eraiki zuten eta joan zen mendeko 1990eko hamarkadaren hasieran bota zuten eta Kataide industrialdera eraman zuten. 2008. urtean enpresak bere ateak itxi zituen.

8.- METALURGICA. Desagertu baina lehen Metalurgica Cerrajera izenaz ezaguna bazen ere, sortu zenean, 1917an, Ugarte y Cia izenarekin sortu zen, batez ere Union Cerrajerari lehia egiteko. Enpresa hark sarrailagintza jarduera garatu zuten lantegia sortu zutenek, 1916ko greban Union Cerrajeratik kaleratutakoak zirelako gehien batean. Joan zen mendeko 1930eko hamarkadan hartu zuen Ugarte y Cia izena. Hasieratik bere jarduera egin zuen Nafarroako etorbidean eraiki zuten lantegian. Beheko solairuan galdaketa eta fabrikazioa egiten zuten, goiko solairuan, pintura, muntaketa, eta bilketa. Gaur egun, Debagoieneko Mankomunitatea, Lanbide Hastapena, Udaltzaingoa eta Txatxilipurdi elkarteak dauden eraikinean zegoen lantegia. Joan zen mendeko 1970eko hamarkadaren hasieran Gasteiza eraman zuten lantegia.

9.- ELMA. Union Cerrajeran ibilitako hainbat langilek beren enpresa sortu zuten 1924an. Etxebarriak, Leibarrek, Mendizabalek eta Arkauzek sortu zuten eta beren abizenen lehengo letrekin izena eman zioten fabrika berriari "ELMA".

Fabrika eraikitzeke garaian arazo ugari izan zuten: batetik, Maalako zubia aldean, eraikitako nabe

bat, haize handi batek bota zuelako, eta bestetik Kataide aldean egindako beste eraikin batekin, gauza bera gertatu zelako.

Sute handi bat piztu zen 1927an pintura sailean, eta triskantza handia suertatu zen fabrikan. Urte horretan kapital berria biltzea erabaki zuten akzionistek eta Donostiako dirudun pertsona batengana jo zuten.

Ibilbidearen hasieran burdindegiko artikulak egiten ziren ELMAAn, baina ikusita lehiatzaile ugari zegoela arlo horretan, etxerako tresnak egiten hastea erabaki zuten.

Aukera handia zeukan bere produktu eskaintzan: etxeko produktuei dagokienez, kafe ehogailua, izotza egiteko makinak, haragia txikitzeko, ogi birringailuak, ezkatatzen kentzeko koilarak, kafe errota... eta beste arlo bati dagokionez, atek ixteko tramankuluak ezagunak ziren merkatuan. Enpresak ibilbide ona egin zuen hainbat hamarkadatan eta bertan lan egiten zuten hainbat langilek enpresa utzi eta gero, AMAT kooperatiba sortu zuten. Joan zen mendeko 1980ko hamarkadako krisialdia oso gogorra izan zen eta lantegiaren gainbehera hasi zen. Elkarte anonimoa (SA) izatetik elkarre anonimo laboralera (SAL) izatera pasatu zen eta 1990eko hamarkadan, beste enpresa talde batek (Gibert) erosita GELMA bihurtu zen eta galdategia Agurainera eramatea erabaki zuten.

Enpresak errekaaren alde batean okupatzen zuen orubea saldu zuen eta 2006. urtean toki horretan etxebizitzak eraikitzen hasi ziren. Egun etxebizitza batzuetan jendea bizi da, baina etxebizitza asko hutsik dago eta 2008. urtean munduan hasi den finantza krisiaren ispilu dira.

10.- "LA INDUSTRIAL MONDRAGONESA" LA CUCHARERA.

Hasiera batean, Musakolako Olatxo pabiloietan (egun Kataide industrialdea duen kokapenean) sortu zuten enpresa, Ramon Barrenaren Yute-lantegi zaharrean. Hasiera hartan, Zarugalde inguruan eta Garibai hiribideko pabiloi batean izan zen enpresa, baina 1930eko hamarkadan herriko enpresarekin bat egin ondoren, Eugenio Resusta eta haren koinatu Anizeto Arantzabalek fabrika hartu zuten, haiek kudeatzeko, eta 1932an pabiloi bat eraiki zuten Nafarroa etorbidean.

Fabrikak hainbat produktu desberdin egiten zituen, baina gero erabaki zuten produktu familia egitea (mahai tresnak) eta esan daiteke Arrasateko familia askok enpresa honen produktuak zituela etxean. Lantegian emakumeen presentzia handia zen, gizonezkoena baino handiagoa.

Mahai tresnak egiteko prozedura hauxe zen:

- Xaflak mozten zituzten.
- Forma egokia ematen zieten prentsetan.
- Esmeriletan leundu.
- Eztainuan, nikelean, edo alpaka bainuetan hainbat geruza ematen zizkieten mahai tresnei.

Enpresaren izena "Limsa" baldin bazen ere, herrian "La Cucharera" esaten zioten fabrikari.

Joan zen mendeko 1980ko hamarkadan, Magefesak enpresa handiak erosi zuen, baina garai hartako krisia zela-eta enpresa desagerrarazi zuen. Greba asko egin zituzten langileek lanpostuak defendatzeko, baina enpresak ateak itxi zituen betiko.

11.- ASAM. Asam enpresa 1928an sortu zuten sortu zen. Produktu gama zabala du haren katalogoak: jostailu askotarikoa, bizarra mozteko bizar aitzurrak, batzeko palak, sutontziak, zartaginak. Urte askotan erreferente izan zen Arrasaten, baina beheruntza joan zen bere jarduera etengabe eta 2006an bere ateak itxi zituen.

12.- IFAM. " Feliciano Aranzabal y Cia" IFAMek tailer txiki batean eman zituen lehen urratsak 1944 aldera. Gaurko egunean katalogo zabal orokorra du, batez ere, segurtasun handiko giltzarrapoak, korrosio kontrakoak, konbinazioko giltzarrapoak, sarrailak, giltzarrapo eroaleak... egiten ditu. Egun, A-20an kokatuta dago baina duela urte batzuk bere kokapena Zuberora, Lapurdi eta Legargain kaleek okupatzen duten tokia izan zuen.

13.- IRUBIDE. "Fundiciões Irubide SAL. Musakolan zegoen. Joan zen mendeko 1980ko hamarkadaren erdialdean bere jarduera bertan behera utzi zuen. Egun bere instalazioen esparru batean Joma enpresak ditu instalazioak.

14.- UNION CERRAJERAREN ZERRATEGIA. Union Cerrajerak Musakola auzoan Zerrategi jarduera garatzen zuen enpresa izan zuen. Joan zen mendeko 1980ko hamarkadaren bukaera aldean bota zuten, eremu hori hiritartzeko eta komertzio batzuk jartzeko.

